

Til

Musikkutvalget

Hilsen fra et studieforbund (og et grunnfjell)

I det grundige arbeid dere nå utfører for å kartlegge, forstå og videreutvikle det norske musikklivet, er vi sikre på at dere har observert omfanget og betydningen av det så kalte «frivillige musikklivet». Å kalle dette for et grunnfjell er nok ingen overdrivelse. Hvordan oppsto da dette store, frivillige engasjementet for musikk, og hvordan henger det sammen?

I Norden finnes det siden midten av 1800-tallet en forståelse av det svenskene kaller «folkbildning». Norsk har ikke et så dekkende ord for det som skjedde, men vi kjenner resultatene: folkehøgskolenes fremvekst, de store folkebevegelsene, arbeiderbevegelsen, avholdsbevegelsen og frie religiøse menigheter – og etter hvert også idrettsbevegelsen. Et eller annet sted i historiens dyp finner vi så vidt forskjellige inspirasjonskilder som Grundtvig (DK), Bjørnson (NO), Uno Stadius (FI/SV) og mange flere. Flere av våre fortsatt meget levedyktige musikk-organisasjoner har en historie helt tilbake til slutten av 1800-tallet.

Hva var det som gjorde denne nordiske modellen unik? Om dette har det vært skrevet mye, men sentralt står en ikke-hierarkisk tenkning, der deltakerne former innholdet sammen med læreren. Folkehøgskolene er fortsatt en eksamensfri skoleform, og studieforbundene i både Norge og Sverige tilbyr opplæring uten formell eksamen. Dette skiller seg fra den klassiske dannelsesstenkningen på kontinentet, der universitetet har vært nesten allenerådende innenfor feltet *voksnes læring*.

Hva har så dette med musikk å gjøre? Her er noen morsomme fakta:

- Musikk er det største emnet i studieforbundenes kurstilbud, både i Norge og Sverige («estetiske fag» utgjorde 55% av kursene i Norge i 2023)
- Musikklinjer preger de fleste folkehøgskoler
- Antallet mennesker som frivillig deltar i en musikk-aktivitet hver uke er ikke lett å måle nøyaktig, men alt tyder på at tallet er nesten like høyt som antallet mennesker som driver med idrett

Helt frem til 2020 var studieforbundene i Norge underlagt Kunnskapsdepartementet. I tiden fra år 2000, med økende fokus på kompetanse innenfor basisfagene, arbeidslivsrettet opplæring og PISA-tall, led studieforbundene. De ble nesten sett på som et støvete gjenferd fra 1970-tallets tenkning rundt folkelig dannelse og de gamle «studieringene».

Men bak fasaden endret innholdet seg! Frivillige organisasjoner har den unike evnen at de oppstår grunnet ønsker og behov hos mange mennesker, de endres fortløpende, og gjenspeiler på den måten det faktiske samfunn vi lever i. Hos oss i Musikkens studieforbund er fremveksten av nye medlemsorganisasjoner, skapt etter år 2000, stor. Også de eksisterende, tradisjonelle organisasjonene søker fornying, driver inkluderings- og

rekrutteringsarbeid, og klarer å gjenoppdage seg selv i en ny tid. Slik mener vi at vi lever opp til visjonen om både å ivareta kulturarven, og være en arena for inkludering i vår samtid.

Kulturdepartementet fikk fra 2021 ansvar for 10 av de 14 studieforbundene. Delingen ble skjønnsmessig foretatt, og er for tiden under evaluering. Den dypere forståelsen for hvilken type opplæring som foregår i de ulike studieforbundene var dessverre svak. Fortsatt er musikk det største emnet også hos de gjenværende studieforbundene i Kunnskapsdepartementet, og statlig budsjettstyring fører til en økende skjevfordeling av midler mellom studieforbundene i de forskjellige departementet, selv om innholdet i mange tilfeller er det samme. Her håper vi den pågående evalueringen vil avdekke unøyaktighetene i dagens system, slik at sektoren opplever faktisk rettferdighet i tildelingen av midler i fremtiden.

Men hva er det så Kulturdepartementet har fått i sin verktøykasse? Vi vil påstå at studieforbundene har noen unike kvaliteter, hvis departementet ønsker å støtte det brede musikk- og kulturlivet på en kvalitativt bevisst måte.

- Studieforbundene eies av en mengde frivillige organisasjoner, og er deres verktøy for å fremme opplæring, kompetanse og fordypning innenfor sitt felt
- Lov om voksenopplæring formulerer tydelige mål, som nevner både demokratisk skoloring, ivaretagelse av kulturarven og inkludering
- Forskriftens fleksible krav til opplæringens varighet og innhold er godt tilpasset sektorens behov, og fungerer stimulerende og skjerpende uten å være altfor styrende
- Innholdet i opplæringen defineres løpende av tusentals frivillige lag og deres medlemsorganisasjoner. Den er ikke styrt ovenfra, og er et ekte samfunns-laboratorium i hverdagen
- Studieforbundene er ikke en amatør-virksomhet, de fleste instruktører og pedagoger har solid utdanning, eller høy realkompetanse innenfor sitt fag

Opplæring er selve metoden som frivilligheten bruker for å utvikle seg. Det er på de gjentagende øvelsene i hverdagen som et kor, korps eller storband utvikler seg. Konserten er deres eksamen, men uten opplæring ville ikke (amatør)musikklivet kunne bidra slik de gjør i dag, og skape både verdifullt innhold for den enkelte deltaker og kunst- og kulturopplevelser for tilhørere og lokalsamfunn.

Hvis man ser på de virkemidler for frivillig sektor som Kulturdepartementet har fokusert mest på i de senere år, så er dette generelle frivillighets-virkemidler, slik som momskompensasjonsordningen. Denne har blitt viktig for mange, men den har en interessant dreining: i denne ordningen belønnes økonomisk omsetning i seg selv, men det er null fokus på innholdet som de frivillige organisasjonene tilbyr. Og ja, man kan argumentere for at det sentrale i frivilligheten er at den er fri? Men det å tildele 10 ganger så mange midler til en refusjonsordning som det man gir til innholdsfokusert opplæringsaktivitet i den samme sektoren, er ikke det samme som å aktivt støtte opp under utvikling av kvalitative undervisnings-tilbud som prøver å oppnå de gode målene i Lov om voksenopplæring. Her ber vi Musikkutvalget om å være tydelige: for å bygge kvalitet i

musikklivets grunnfjell er det de ordninger som fokuserer på innhold, kunnskapsformidling og opplæring som virkelig kan påvirke sektoren i en positiv retning.

Det finnes et uforløst potensiale i de mange tusen frivillige lag som utgjør grunnfjellet i det norske musikk- og kulturlivet. Studieforbundet er overbygningen som kan strukturere deres opplæring, som kan skape samarbeidsprosjekter, veilede dem, og skape en felles retning som utvikler den opplæringsaktivitet som de facto er det som skaper innhold, deltakelse, mestring og kulturtilbud. Vi kan også hjelpe denne sammensatte sektoren til å samhandle konstruktivt med det offentlige: med kulturskoler, kommuner, lokaleiere, kulturhus - alle de aktører som må snakke sammen for å skape de beste forutsetningene for musikklivet lokalt.

Studieforbundsordningen er ikke en rendyrket «musikk og kultur»-ordning. Enhver satsning her vil også komme andre til gode, som driver livssynskurs, organiserer jegerprøven, bedriver opplæring i samisk eller spansk, og så videre... Men det å drive en kvalitetsbevisst frivillighetspolitikk vil få enorme positive ringvirkninger for musikklivet, og vi mener at Musikkutvalget bør søke en dypere forståelse av drivkreftene bak, samarbeidsformene, og effektene av det yrende frivillige musikklivet i Norge. Og slik dere sikkert er klar over, så er dette en sektor som er en stor arbeidsgiver for profesjonelle kunstnere og pedagoger, og en avgjørende faktor for at landet utenfor de store byene skal ha et levende kulturtilbud.

Med gode hilsener, og et oppriktig ønske om at dere lager en fabelaktig NOU

Oslo, 10.09 2024

Musikkens studieforbund

Lenker:

Statistikk over studieforbundenes opplæringsvirksomhet i Norge:

<https://www.ssb.no/utdanning/voksenopplaering/statistikk/studieforbundenes-opplaeringsvirksomhet>

Lov om voksenopplæring:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-95>

Oversikt over medlemsorganisasjoner i Musikkens studieforbund:

<https://www.musikk.no/engasjer-deg>

Motto for dagen: «For å kunne øve ut, må man øve inn!»

Tillegg: Tall som belyser skjevheten mellom de to departementene:

Konkrete tall er at i 2024 genererer 1 studietime kr. 258 i statstilskudd under Kunnskapsdepartementet, og kr. 191 under Kulturdepartementet. Ved delingen i 2021 var hensikten at disse rammene skulle være identiske.

Følgende har skjedd, som gjør at skjevheten har oppstått, og er økende:

- Kursaktiviteten hos studieforbundene i KUD har økt betraktelig, men den har minket i KD. Tidligere kunne direktoratet jevne dette ut, men nå er bevilgningene adskilte, og utjevning kan kun skje innenfor hvert departementsområde.
- I samme øyeblikk som delingen skjedde, skiftet den store kursarrangøren Human-Etisk forbund studieforbund fra et studieforbund i KD til et i KUD. Dette ble aldri kompensert.

Siden over 50% av kursaktivitene i KD-studieforbundene også er kurs innenfor musikk, fører dette til at f. eks. et musikkorps med medlemskap i Norges Musikkorps Forbund mottar betydelig høyere støtte til sine kurs enn f. eks. et strykeorkester organisert i De Unges Orkesterforbund. Denne skjevheten fører til frustrasjon blant lokale lag, og hindrer en konstruktiv videreutvikling av studieforbundene som fellesskap. Det er heller ingen grunn til å hevde at kurs i KD-studieforbundene på noen som helst måte skulle være annerledes, mer høyverdige eller mer arbeidslivsrettet enn kurs i KUD-studieforbundene.

Innholdet og organiseringen er identisk.